

Rzeszów, 6 lipca 2020 r.

dr hab. Sabina Grabowska, prof. UR  
Uniwersytet Rzeszowski

**Recenzja**

**rozprawy doktorskiej Pana mgr Marcina Wolanina  
„Konstytucyjne prawo dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej do  
opieki i pomocy władz publicznych” Lublin 2020, ss. 276  
przygotowanej pod kierunkiem promotora  
dr hab. Sławomira Patyry, prof. UMCS  
oraz promotora pomocniczego dr Pawła Sadowskiego  
na Wydziale Prawa i Administracji  
Uniwersytetu Marii Curie – Skłodowskiej w Lublinie**

Dobro dziecka, jego ochrona i prawa, dzięki podniesieniu do rangi przepisów konstytucyjnych, stały się samoistną wartością konstytucyjną, która uzupełnia szersze dobro rodziny. Zgodnie z Konwencją o prawach dziecka, dzieckiem jest każda istota ludzka w wieku poniżej 18 lat, chyba że zgodnie z prawem uzyska ono wcześniej pełnoletniość. Konstytucja RP z 1997 r. w artykule 72 ustala obowiązek władz publicznych do zapewnienia ochrony praw dziecka, co łączy się z prawem każdego do żądania ochrony dziecka przed szczególnie drastycznymi naruszeniami tych praw oraz ustala zasadę pierwszeństwa roli rodziców w sprawowaniu opieki nad dzieckiem i pomocniczej roli władz w tym zakresie.

Pan mgr Marcin Wolanin podjął się trudu przeprowadzenia analizy przepisów konstytucyjnych regulujących prawa dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej do pomocy i opieki władz publicznych. Jak zauważa Doktorant: „Problematyka budzi spore kontrowersje i nie zawsze jest właściwie rozumiana.” (str. 6) Ponadto dotychczas ta tematyka nie doczekała

się szczegółowego usystematyzowania. Sam problem prawa dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej do pomocy i opieki władz publicznych jest bardzo obszerny. Dlatego Autor uznał, że najważniejsze pod względem metodologicznym będzie opracowanie tematyki ochrony dziecka pozbawionego opieki w ujęciu konstytucyjnym na przykładzie rodzin zastępczych.

Uważam, że tematyka przedstawionej mi do recenzji rozprawy doktorskiej została dobrana właściwie, jest istotna dla właściwego funkcjonowania państwa, a poruszane zagadnienia w pełni odpowiadają jej tytułowi.

Pan mgr Marcin Wolanin przygotowując rozprawę doktorską wykorzystał szeroki wachlarz metod badawczych, aby kompleksowo przedstawić zagadnienia związane z konstytucyjną regulacją prawa dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej do pomocy i opieki władz publicznych. Doktorant posłużył się metodami:

- kontekstową, w celu ustalenia czynników kształtujących ewolucję ochrony dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej,
- prawnoporównawczą, aby przedstawić tożsamości, podobieństwa i różnice badanych przepisów,
- formalno-dogmatyczną, w celu analizy rozwiązań funkcjonujących w polskim systemie ochrony praw dziecka, a dotyczących dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej, aby uwypuklić ich specyfikę,
- historyczno-prawną, aby przedstawić kolejne etapy rozwoju norm służących ochronie praw dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej,
- funkcjonalną, jako metodę analizy prawa w działaniu.

Jak zauważa Autor, podstawowym materiałem poddanym analizie w dysertacji są przepisy polskiego prawa konstytucyjnego ze szczególnym uwzględnieniem przepisów zawartych w rozdziale II Konstytucji RP z 1997 r. Ponadto badane są także akty prawne niższego rzędu, czyli ustawy i rozporządzenia, regulujące analizowane zagadnienie.

Praca zawiera liczne odwołania do literatury przedmiotu, tak z zakresu prawa konstytucyjnego, jak i cywilnego i międzynarodowego, a orzecznictwo pozwala ją wzbogacić o praktyczne aspekty funkcjonowania syste-

mu konstytucyjnego. Baza bibliograficzna przywołana w rozprawie jest dość obszerna. Składa się na nią ponad 520 publikacji naukowych i 45 źródeł drukowanych, ponad 150 aktów normatywnych i ponad 20 projektów konstytucji i ustaw, a także ponad 90 pozycji orzecznictwa. Wartością dodaną rozprawy jest aneks, na który składają się akty prawne, wnioski posłów, czy też wzory dokumentów dotyczące tematyki dysertacji, jak na przykład: wzór arkusza ankietowego o opiece w rodzinach zastępczych z 1936 r.

Konstrukcja rozprawy odpowiada jej tytułowi. Recenzowana praca liczy 276 stron. Składa się ze Wstępu, czterech rozdziałów, Zakończenia oraz Spisu treści, i Wykazu aktów prawnych i orzecznictwa oraz Wykazu literatury. Co istotne i zasługujące na aprobatę, Doktorant każdy rozdział merytoryczny dysertacji kończy podsumowaniem, dzięki czemu tekst zyskuje na przejrzystości i pozwala na lepsze zrozumienie intencji i prowadzonej analizy merytorycznej przez Autora.

We wstępie Autor przedstawia przyczyny wyboru problematyki związanej z konstytucyjną regulacją prawa dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej do pomocy i opieki władz publicznych, a także formułuje tezy i pytania badawcze, które stara się zweryfikować, analizując akty prawne, orzecznictwo i literaturę przedmiotu. Jak stwierdza „Zasadnicza teza badawcza pracy brzmi: Założeniem konstytucyjnym jest wychowywanie i przebywanie dziecka we własnej rodzinie. W przypadku gdy zostanie pozbawione opieki rodzicielskiej, powstaje po jego stronie prawo do zapewnienia mu ochrony, jest skierowane do władz publicznych i sprowadza się w pierwszej kolejności ku wychowaniu w rodzinnym środowisku zastępczym. Potwierdza to konstytucyjna zasada dobra dziecka, ale również dobra rodziny, bowiem w interesie rodziny biologicznej przeżywającej trudności opiekuńczo – wychowawcze jest powrót dziecka do środowiska pierwotnego” (str. 7)

Pan mgr Marcin Wolanin formułuje jeszcze tzw. pytania badawcze, uzupełniające w stosunku do tezy głównej rozprawy doktorskiej:

1) W jakim zakresie idea opieki nad dzieckiem w XIX wieku wpłynęła na konstytucjonalizację norm gwarantujących ochronę dziecka pozbawionego rodziców biologicznych?

2) W jakim zakresie na kształt najnowszych uregulowań dotyczących pomocy dziecku pozbawionemu opieki rodzicielskiej wpływ mają historyczne tradycje ich funkcjonowania?

3) Jaki wpływ na ochronę dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej miało wejście w życie obowiązującej Konstytucji RP z 1997 r.?

4) Jaka rolę w polskim systemie prawa pełni konstytucyjny przepis gwarantujący ochronę dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej?

5) Jaki wpływ na ochronę dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej ma zasada bezpośredniego stosowania konstytucji?

6) Czy ochronę dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej uznać można za prawo podmiotowe, czy pozostaje obowiązkiem państwa?

Na dwa pierwsze pytania Doktorant odpowiada obszernie i wyczerpująco w pierwszym i trzecim rozdziale dysertacji. Na trzecie i czwarte pytanie znajduje kompleksową i rzetelną odpowiedź w rozdziale drugim i trzecim. Natomiast pytania piąte i szóste są poniekąd treścią rozdziału czwartego oraz trzeciego.

W tej części rozprawy Autor wymienia także metody badawcze, które zastosował podczas pracy nad dysertacją.

W rozdziale pierwszym pt.: „Geneza i ewolucja ochrony dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej” Doktorant omawia pierwsze metody opiekuńcze, które miały wpływ na ukonstytuowanie się w Polsce ochrony dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej. Autor stwierdza, że pierwszą polską konstytucją gwarantującą ochronę dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej była Konstytucja RP z 1921 r. i tym samym dająca możliwość kreacji systemu opiekuńczego. Dalej Autor analizuje postanowienia kolejnej konstytucji z dnia 23 kwietnia 1935 r., która stanowiła wyraz nowej koncepcji organizacyjnej państwa, wynikającej z konstytucyjnej doktryny sanacji. Następnie Doktorant poddaje gruntownej analizie praktykę lat 1944–1997. Okres ten charakteryzował się brakiem konstytucyjnych prze-

pisów chroniących prawa dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej, ale ówczesne władze powoływały się na przepisy Konstytucji RP z 1921 r. w tym zakresie. Zdaniem Autora, Konstytucja PRL z 1952 r. była charakterystyczna dla epoki, w której powstała, podobnie jak inne konstytucje państw socjalistycznych tego okresu. Stanowiła ona niewielkie wsparcie dla rodzin zastępczych, których znaczenie, jak się wydaje rosło. Jak zauważa Autor rozdział ten jest również wprowadzeniem do rozważań nad przepisami obowiązującej Konstytucji z 1997 r. Przeprowadzono rzetelną i szczegółową analizę projektów konstytucji będących przedmiotem prac Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego, w zakresie ochrony dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej.

W rozdziale drugim recenzowanej dysertacji doktorskiej pt.: „Konstytucyjne regulacje dotyczące pozycji rodziny a instytucja rodzin zastępczych” Autor syntetycznie charakteryzuje problem konstytucyjnej pozycji rodziny. Zauważa, że rodzina kreuje bardzo istotny, jeżeli nie kluczowy element życia społecznego i funkcjonowania narodu, a co za tym idzie i państwa. Regulacje te wykazują bardzo silny związek z ochroną dziecka. Doktorant poddał analizie również kwestie prawa rodziców do wychowania dzieci według własnych przekonań, wyznawanej wiary oraz wyboru szkoły, a także wskazał problem, czy rodzicom zastępczym również można przypisać to konstytucyjne uprawnienie.

Doktorant w rozdziale trzecim „Prawna ochrona dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej w Konstytucji RP z 1997 r.” skoncentrował swoje rozważania na analizie art. 72 ust. 2 Konstytucji RP z 1997 r. Wykazuje, że prawo dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej do pomocy władz publicznych sprowadza się w pierwszej kolejności do zapewnienia wychowania w rodzinnym środowisku zastępczym. Autor scharakteryzował instytucję władzy rodzicielskiej, która chroniona jest w sposób szczególny przez obowiązującą ustawę zasadniczą przed nieuzasadnioną ingerencją w jej zakres. Dalsza część rozdziału stanowi sumienną analizę orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w zakresie prawa dziecka pozbawionego opieki

rodzicielskiej. Ponadto omówiono Instytucję Rzecznika Praw Dziecka jako strażnika praw dziecka.

Kolejny czwarty rozdział pt.: „Ustawowa regulacja ochrony dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej w Polsce” stanowi analizę ustawowych regulacji w zakresie ochrony dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej. Jak zauważa Autor gwarancje wprowadzone przez Konstytucję RP z 1921 r. stanowiły rozwiązania przełomowe. Dlatego też niezbędne było omówienie aktów prawnych niższej rangi. Gruntownej analizie Autor poddał okres obowiązywania Konstytucji PRL z 1952 r., w którym instytucja rodzin zastępczych przeżywała dynamiczny rozwój. W dalszej części rozdziału Doktorant scharakteryzował wpływ prawa międzynarodowego, w tym Konwencji o Prawach Dziecka, oraz zobowiązań wynikających z członkostwa w Radzie Europy na polskie regulacje w tym zakresie.

Ostatnia część pracy: „Zakończenie” stanowi syntetyczne podsumowanie całości pracy. Doktorant przedstawił wnioski do jakich doszedł podczas analizy tematyki ochrony dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej. Oceniał genezę i ewolucję regulacji ochrony dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej, a także całość przyjętych rozwiązań prawnych w tym zakresie. W zakończeniu Autor stara się również odpowiedzieć na postawione we wstępie pytania badawcze.

Reasumując, konstrukcję pracy należy uznać za prawidłową i odzwierciedlającą istotne zagadnienia omawianej problematyki.

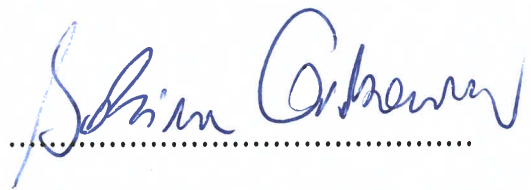
Analizując stronę formalną dysertacji należy stwierdzić, iż Autor opanował w sposób zadowalający technikę tworzenia publikacji naukowej. Poprawnie analizuje badane zagadnienia oraz wyciąga wnioski. Język rozprawy należy określić jako dobry, odniesienia do cytowanych publikacji zostały sporządzone zgodnie z regułami ich tworzenia.

Właściwie przygotowana rozprawa doktorska to taka, która nie tylko posiada właściwą formę i stanowi rozwiązanie problemu naukowego, ale jej lektura pozwala także stwierdzić, iż Autor posiada szerszą wiedzę na temat

opisywanych zagadnień, niż to wynika z zakresu tematycznego pracy. Takie też odniosłam wrażenie po lekturze recenzowanej dysertacji. Widoczna jest pasja Autora, towarzysząca badaniu ochrony praw dzieci pozbawiony opieki rodzicielskiej. Jednakże, moim zdaniem zbyt zostały wyeksponowane wątki historyczne, niedosyt pozostawia natomiast warstwa komparystyczna, która moim zdaniem pozwoliłaby stworzyć szersze tło dla analizy polskich regulacji i ukazać ich specyfikę. Samo wyliczenie i przedstawienie treści artykułów konstytucji innych państw nie spełnia tego warunku. Ufam, że przy ewentualnej publikacji rozprawy doktorskiej mgr Marcin Wolanin weźmie te sugestie pod uwagę.

\*\*\*

Podsumowując, stwierdzam, iż rozprawa doktorska autorstwa Pana magistra Marcina Wolanina pt.: *„Konstytucyjne prawo dziecka pozbawionego opieki rodzicielskiej do opieki i pomocy władz publicznych”* spełnia wymagania przewidziane w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003, Nr 65, poz. 595 ze zm.) w zw. z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669 ze zm.) i wnoszę o jej przyjęcie i dopuszczenie do dalszych etapów postępowania doktorskiego.



.....